

IN MEMORIAM

JOHAN ALIN

Dödens lie gick år 1944 hårt fram inom de svenska stenåldersforskarnas redan förut glesa leder. I januari kallades, ännu icke 40-årig, en av våra mest lovande arkeologer, professorn i Lund John-Elof Forssander, från sitt arbetsfält, där hans odogmatiska och ungdomsfriska ande redan hunnit prestera så goda resultat. Vid midsommartiden gick den outtröttlige fornminnesentusiastens fil. dr Knut Kjellmark 78-årig bort från sina kära flintor. Och så till slut, den 28 september 1944, borttrycktes oväntat plötsligt — bokstavligen på sin post — återigen en av svensk stenåldersforsknings veteraner, f. d. överläraren, fil. hedersdoktorn Johan Alin.

Johan Alfred Alin föddes den 1 mars 1879 i Ö. Vemmerlöv, Kristianstads län, och var son till hemmansägaren Anders Håkansson och Elna Nilsdotter. Efter folkskollärarexamen i Lund 1901 anställdes han som lärare i Göteborg, där han avancerade till överlärare 1927—1939. Han var sedan 1929 korresponderande ledamot av K. Vitterhetsakademien och sedan 1932 ledamot av Göteborgs K. Vitterhets- och Vetenskaps-Samhälle. År 1936 promoverades han vid Stockholms Högskola till filosofie hedersdoktor för sin förtjänstfulla verksamhet på den förhistoriska forskningens arbetsfält.

Hans livsgärnings tyngdpunkt föll nämligen inom arkeologiens, speciellt den västsvenska stenåldersarkeologiens område. När den år 1911 avbrutna stora inventeringen av Göteborgs och Bohusläns fasta fornlämningar under Georg Sarauws ledning återupptogs 1915, blev dåvarande folkskolläraren Alin den förste aktive medarbetaren i detta mångåriga storföretag, som sedermera skulle bli en av hans arkeologiska livsuppgifter. Varje sommar från 1915 till 1935 använde han all sin från skolarbetet lediga tid till besiktningar och undersökningar av västkustområdets fasta fornlämningar. Som ett första synligt resultat av detta trängna fältarbete utkom i Göteborgs stads jubileumspublikationer 1923 en mäktig volym om »Götaälvområdet forntid», där stenåldern i Bohuslän och angränsande delar av Västergötland och Halland behandlades i ett större sammanhang av Alin. För denna betydelsefulla prestation belönades han (tillsammans med Sarauw) år 1927 av Vitterhetsakademien med Monteliuspriset.

Under sitt mångåriga fältarbete inom det på stenåldersminnen så överflödande rika Götaälvområdet kom Alin att allt mer ägna speciell uppmärksamhet åt boplatserna och det med dem oupplösligen sammanknipade nivåförändringsproblemet. Ännu i sitt stora arbete av 1923 trodde sig Alin — därvid ännu fjättrad av dåtidens arkeologiska dogmer — icke kunna räkna med en mänsklig bosättning inom Västsverige, som gick längre tillbaka än tidsskedet för den viktiga strandlinjenivå, som kallades postglaciala gränsen (PG) eller Tapeshavets högsta gräns (TG), vilken vanligen brukade dateras till ca 4500 eller 4000 f. Kr. Men redan följande år kunde fältarbetaren Alin skaka denna skrivbordsdogm i sina grundvalar genom konstaterandet norr om Göteborg av en del boplatser, vars ovanligt höga nivåer gjorde sannolikt för honom, att bebyggelse existerat långt före nyssnämnda tid (J. Alin: »Redogörelse för undersökning av stenåldersboplatser och strandlinjer i mellersta Bohuslän», Göteborg. o. Boh. fornminnesfören. tidskr. 1925; dens.: artikeln »Skredsvik» i Eberts Reallexikon, Bd XII, 1928). Alins epokgörande upptäckter av en bebyggelse avsevärt äldre än Tapes-maximets Ertebøllekultur stödde sig till en början på boplatser med särskilt höga nivåer, men kom sedermera även att bygga på lokaler med exceptionellt låga nedergränser, vilka alltså en eller flera gånger överskridits av stenåldershavet under strandlinjens vandringar uppåt och nedåt efter istiden. Detta problem behandlade han närmare i sin avhandling »Strandlinjens läge i Göteborgstrakten vid slutet av den sen-glaciala landhöjningen» 1934.

År 1930 upptäcktes så på Sandarnaområdet inom Göteborgs stad den märkliga boplats, som skulle lämna det säkra geologiska beviset för den höga åldern av västkustens bebyggelse. Här utgrävdes av Alin och Niklasson under medverkan av geologen H. Thomasson en mycket komplicerad strandvallsbildning, som i sig inneslöt en kulturlagerföljd, vars understa och äldsta delar av geologiska skäl måste tidfästas till äldre Ancylostid. Alin redovisade på ett mönstergillt sätt för boplatsens invecklade stratigrafi i den stora monografi, som Alin, Niklasson och Thomasson publicerade 1934 under titeln »Stenåldersboplatsen på Sandarna vid Göteborg» (se här om närmare A. Bagge i Fornvännen 1937, s. 358 ff.). Ända in i det sista var Alin den äldsta stenåldersbebyggelsen tätt i spåren. I festskriften till L. von Post (Geol. fören. förh. bd 66, 1944) publicerades posthumt hans redogörelse för en boplatsgrupp i Göteborgstrakten, som torde kunna dateras till renjägarnas avlägsna skede under gotiglacial tid, d. v. s. 9—10 000 f. Kr.

Den översiktliga redovisning för Götaälvsområdets stenåldersforntimen, som Alin lämnade 1923, var endast avsedd som en orientering inom det överväldigande rika material, som icke minst genom hans egna fältarbeten tillförts museerna. Sedan många år tillbaka arbetade Alin på en stor monografi, i vilken *hela* det bohuslänska stenåldersmaterialet skulle framläggas. Hans registerkatalog över stenåldersboplatser inom Bohuslän omfattade 1935, då jag besökte honom i Göteborg, över 4 000 lokaler, av vilka många innehöll mängder av föremål. Sedan dess ha ytterligare flera tusen lokaler tillkommit. Detta ger ju en antydning om vilka enorma fyndmassor det här gäller att bemästra. Själv ansåg sig Alin ha grundade förhoppningar att 1945—1946 vara klar för tryckning av denna väldiga materialframställning, på vilken nordisk stenåldersforskning nu länge väntat. Det lönar sig faktiskt icke för någon att i något större sammanhang arbeta med bohuslänska fynd från den äldre stenåldern, förrän det Alinska jättematerialet blir offentliggjort. Det var därför med såväl personligt känd sorg som vetenskapligt motiverad förstämning, som vi mottogo det smärt samma budskapet, att döden ryckt pennan ur vännen Alins hand, när det mål, som han så länge och med sådan seg energi strävat fram emot, äntligen skyntade inom nära räckhåll.

Axel Bagge